

ВЈЕРОДОСТОЈНА УСМЕНОСТ

(Валентина Питулић, *Усменост и веродостојност*, Филозофски факултет Ниш Филозофски факултет у Косовској Митровици, Ниш, 2012)

Књига Валентине Питулић, професорице Народне књижевности на Филозофском факултету у Косовској Митровици, сачињена је од четрнаест радова које је ауторка презентовала на научним скуповима или објавила у научним часописима у периоду од 2005. до 2012. године о чему нас обавјештава у одјелку *Порекло шексџова*. Текстови су по драматуршкој структури организова у пет поглавља. Прво *На њочейку* и пето *Уместо краја* која садржавају по један текст у функцији су пролога и епилога.

Уводна студија *Између древних симбола и сачувања идентитетa* је веома функционално посвећена проучавању народних умотворина са Косова и Метохије. Интересантан приступ овој теми, базиран на етнопсихолошким поставкама најављен је у уводу гдје као главни задатак ове студије Питулићка позиционира покушај да “делимично, препознамо специфичну националну матрицу која се вековима очувала у народним умотворинама”. Своје истраживање проводи на широком корпусу од обредних до еписких пјесама, успостављајући систем образаца, синтагми и формула на основу чега закључује „национална матрица се, дакле, слободније чувала у лирским народним песмама“ и то прије свега стога што су њих пјевале жене које су мање или уопште нису учествовале у друштвеном животу док је за епiku најзначајније очување „врхунског етичког начела“.

Друго поглавље *Усмено Косово* обједињује шест текстова који заправо представљају цјеловиту студију о еписким пјесмама о Косовској бици. Наиме, у овим радовима Питулићка системски разматра сва круцијална питања косовског мита и његових хероја од поријекла (*Порекло јунака*), међуодноса (*Ухођење џурске војске, Браћо од заклейве*), опис боја и његова историјска и митска парадигма (*Ток косовске бишке, Узрок пројаси српског царства, Кули косовских јунака*). Свјесна чињенице да велики број одговора не може пронаћи у пјесмама и њиховим парчадима из Вукове друге књиге Валентина Питулић се служи и другим млађим збиркама, као и другим релевантним изворима, нарочито у иницијалном и закључном поглављу. Таквим приступом нам успијева расвијетлити

чињеницу да су пјесме које је објавио Вук биле тек заметак Косовског мита, а да се он расцвјетавао у епским пјесмама насталим и објављеним у другој половини деветнаестог вијека, с тиме да се ауторка јасно дистанцира од разматрања питања пјесничког квалитета и усменог поријекла неких од обрађених пјесама, када је заправо и досегао свој врхунац. Централно мјесто по значају и обиму у овом поглављу заузима студија *Ток косовске бијке – Мјесто бијке и усiproјство шурске и српске војске*. Послије самог увода у којем су дате познате историјске чињенице о боју и иницијалним позицијама двије војске, разрађен је читав каталог мотива који се појављују у петнаест поствуковских пјесама, чиме се потврђује „тенденција реконструкције самог боја и развијања фабуле која се односи на сам ток“. Ова својеврсна колективизација мита у односу на пјесме из Вукове збирке, гдје су у првом плану индивидуални подвизи, наравно, оставља простор за још прецизнију детерминацију три стожерна јунака – кнеза Лазара, Милоша Обилића и мотивски неизоставног Вука Бранковића. Ове су пјесме јасно усредсређене на развијање и сједињавање култа кнеза Лазара и Милоша Обилића као завршна фаза њихове транспозиције из епске пјесме у писану књижевност.

Треће поглавље, које сачињавају два рада *Кули светитеља* и *Мотив зидана на облаку*, насловљено је *Светитељи и неимари*. Након веома исцрпних уводних појашњења самог проблема Валентина Питулић веома прецизно позиционира централни проблем своје студије: „У српској народној традицији култ светитеља има посебно место, имајући у виду анимистичко веровање наслеђено из времена политеистичке религије“. У процесима христјанизације паганских вјеровања у пјесмама са овим мотивом ауторка види доказ теоријама савремене психологије да се „човек не рађа као неисписана табла већ да свака људска душа доноси са собом колективне наслаге предачког знања изражене кроз архетипске обрасце“.

Четврто поглавље *Сјасилац, други, усменост* веома је значајно, јер и по ријечима саме ауторке посебан изазов за сваког тумача, како усмене тако и писане књижевности, представља „сагледвање епске матрице на коју су савремени писци стављали своје јунаке“. Читање значајних српских аутора двадесетог вијека као *транспозиције епског наслеђа*, како гласи наслов четвртог текста овог поглавља, створило је ауторки „простор за интертекстуалну анализу“, која по правилу поред разматрања именованог књижевног дјела подразумијева и подробну анализу његових усмених предлогака.

Пета глава је заправо резиме друге књиге петотомног зборника *Косово и мейхоија у цивилизацијским шоковима* насталог као резултат истоименог мултидисциплинарног међународног научног скупа одржаног

8–11 октобра 2009. године на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Потврду да је овај текст заиста интегрални и функционални дио ове књиге, као и да му је приличан баш наслов *Уместо краја*, даје сама ауторка у трврдњи да је „континуирано присуство косовске теме у свим жанровима и периодима српске књижевности“ потврда да су и усменост и вјеродостојност једног народа и његове културе необориви доказ његове постојаности у сваком времену, па и у оним најгорим.

Књига Валентине Питули *Усменост и веродостојност* потврђује њену ауторку као једног од најзначајних изучавалаца српске народне књижевности на почетку овог вијека, нарочито када је ријеч о проучавању усмене традиције настале или везане за просторе Косова и Метохије. Књига посједује форму пажљиво компоноване вишедимензионалне студије чији саставни дијелови функционишу као комплементарни елементи једног вишегодишњег научног истраживања.

*Саша Д. Кнежевић*²

Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

² knezsa@yahoo.com